

УДК 821.161.2–1.09 Мал.–Тув. Маланюк – Тувім

## ARS POETICA: МАЛАНЮК – ТУВІМ (ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНИЙ ДІАЛОГ)

Іван ЛУЧУК

Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України  
вул. Грушевського, 4, Київ, 01001, e-mail: [iluchuk@gmail.com](mailto:iluchuk@gmail.com)  
Львівське відділення

У статті в поезієзнавчому дискурсі йдеться про поетичні твори Євгена Маланюка та Юліана Тувіма, в яких розглянуто питання мистецтва поетичного. Створено модель аналізу інтертекстуального діалогу обох поетів.

*Ключові слова:* мистецтво поетичне, Євген Маланюк, Юліан Тувім, інтертекст, діалог.

У дискурсі поезієзнавства розглядаються різні матерії, дотичні до поезії, зокрема питання осмислення мистецтва поетичного, інтертекстуального діалогу тощо. Основи осмислення мистецтва поетичного були закладені ще в античні часи. “Не догматичну” (за Іваном Франком)<sup>1</sup> “Поетику” Аристотеля, яка складалася із “не досить відшліфованих” (за Йосипом Кобовим)<sup>2</sup> лекцій, упродовж багатьох століть вважали еталонним твором, попри навіть первісну втрату чи одвічну відсутність другої її частини (яка, проте, якщо вірити постмодерним фантазіям Умберто Еко, таємно проіснувала аж до зрілого середньовіччя). Іншим базовим текстом є Горацієве послання “До Пісонів”, традиційно йменоване трактатом “Про поетичне мистецтво”. У цьому контексті більш відповідним для нас є твір Горація, а не Аристотеля – з тієї простої причини, що він писаний віршем, а не прозою. Схожим чином цікавішим для нас видавалося б “Мистецтво поетичне” Ніколя Буало, а не “Поетика”, наприклад, Юлія Цезаря Скалігера. Українська ж традиція осмислення мистецтва поетичного сягає до найдавніших часів існування нашого письменства і нерівномірним пунктиром тягнеться до новітньої доби, тобто до початку ХІХ ст., відколи її розвиток є хоч і поперемінним, зате вже безперервним. Поза увагою наразі залишаємо й усі можливі жанрові способи осмислення, окрім ліричного.

До теорії та практики постмодернізму належить *інтертекстуальність*, теж дуже важлива для поезієзнавства. У нашу ж *післяпостмодерну* епоху одним із невід’ємних атрибутів сучасного літератора є титул *poeta doctus*. Позаяк це формулювання має не лише латинське коріння, але й латинські шати, розжуймо його спочатку за допомогою щелеп латинсько-українського словника<sup>3</sup>. Із першим словом начебто все ясно як білий день. Поет він і є поет, а заодно й віршувальник. Проте латинське слово *poeta* має ще й

<sup>1</sup> Франко І. Із секретів поетичної творчості // Франко І. Зібрання творів: У 50 т. Київ, 1981. Т. 31. С. 50.

<sup>2</sup> Аристотель. Поетика / Пер. з старогрец. Борис Тен; передм. Й. Кобова. Київ, 1967. С. 9.

<sup>3</sup> Латинсько-український словник / Мирослав Трофимук, Олександра Трофимук; Львівська Богословська Академія, Ін-т неолатиністики. Львів, 2001.

значення *винахідник, майстер*. Поетом бути незле, а майстерним і винахідливим поетом бути ще краще. Латинський прикметник *doctus* має цілу низку значень, із яких виділимо основні – *учений, освічений, знаючий, умілий, спритний*. Зрозуміло, що першочерговим епітетом для сучасного поета виступає *учений*. Бо *освіченим* він і так мусить бути хоча б із тієї простої причини, що загальноосвітній курс бодай середньої школи є обов'язковим для усіх без винятку. Бо *знаючим* він є так чи інак, прецінь хоч щось та й знає кожна людина – від Тарзана до Айнштайна. Якщо ж він добре не навчиться і не стане *умілим*, то краще йому кинути віршописання. А от *спритним* не мусить бути поет, і вірші не мусять. Зате, як писав Гай Валерій Катулл, “чистим мусить бути поет, вірші – не мусять”<sup>4</sup>. Та не про чистоту зараз мова. Отже, *poeta doctus* – це *учений поет*. Само собою зрозуміло, що не йдеться про посідання поетом якогось наукового ступеня, про структурованість його в якихось академічних інституціях, про чітко плановану й методологічно виважену працю. Це все необов'язкові атрибути, хоча й вони можуть бути наявними. А йдеться про питання *інтертекстуальності*. Поняття *poeta doctus*, звичайно, не обмежується лише причетністю до *інтертексту*, а в цьому сюжеті можемо стверджувати, що титул *poeta doctus* притаманний як Євгенові Маланюку, так і Юліанові Тувіму. Отже, *інтертекст* “пояснює виявлення різних форм та напрямів письма в одній текстовій площині”<sup>5</sup>, і “вживається не тільки як засіб аналізу літературного тексту або опису специфіки існування літератури (хоча якраз у цій галузі він з'явився), але й для визначення того світо- і самовідчуття сучасної людини, яке отримало назву *постмодерністської чуттєвості*”<sup>6</sup>. За Юлією Кристєвою (яка й ввела цей термін в обіг), *інтертекст* “не є цілеспрямованим зібранням цитат, а є певним простором сходження можливості цитації та її виявлення”<sup>7</sup>. А за Роланом Бартом, *інтертекст* – це “перспектива цитацій, марево, зіткане зі структур; він невідомо звідки виникає і кудись зникає... все це уламки чогось, що вже було читано, бачено, здійснено, пережито”<sup>8</sup>. Жодне дослідження не обходиться без цитацій, та відверті цитати є лишень поплавками на *свічаді плеса*, а приховані ж цитати є глибокими сплетіннями водоростей понад *золотими розсипами* різноманітних *дивних перлів*. Надзвичайно важливим є те, що моментом появи інтертексту є “*читання–письмо*”, тобто начебто власне авторське переписування того, що так чи інак вже було нібито написаним, існувало в попередньому контексті, який тим самим стає контекстом синхронним, актуальним. *Інтертекстуальність* – це “міжтекстові співвідношення літературних творів”. Вона полягає у: “1) відтворенні в літературному творі конкретних літературних явищ інших творів, більш ранніх, через цитування, аллюзії, ремінісценції, пародіювання та ін.; 2) явному наслідуванні чужих стильових властивостей і норм (окремих письменників, літературних шкіл і напрямків) – тут мають місце всі різновиди стилізації”<sup>9</sup>, а теж *інтертекстуальність* – це “метод прочитання одного тексту супроти іншого, що дає змогу висвітлити спільні текстуальні та ідеологічні резонанси; це визнання, що всі тексти та ідеї існують у мережі відносин”<sup>10</sup>. Здається, я вже досить *навитягав чужими*

© Лучук І., 2011

<sup>4</sup> Лучук Т. Щодня крім сьогодні: Вірші й переклади. Львів, 2002. С.83.

<sup>5</sup> Лексикон загального та порівняльного літературознавства / Кер. проекту А.Волков. Чернівці, 2001. С.233.

<sup>6</sup> Западное литературоведение XX века: Энциклопедия. Москва, 2004. С.164.

<sup>7</sup> Лексикон загального та порівняльного літературознавства. С.233.

<sup>8</sup> Там само. С.233.

<sup>9</sup> Літературознавчий словник-довідник / Ред. колегія Р.Т.Гром'як, Ю.І.Ковалів, В.І.Теремко. Київ, 1997. С.317–318.

<sup>10</sup> Енциклопедія постмодернізму / За ред. Ч.Вінквіста та В.Тейлора; пер. з англ. В.Шовкун; наук. ред. пер. О.Шевченко. Київ, 2003. С.171.

*руками каїтанів із вогню*. Коли я когось чи щось цитую, це не означає, що я займаюся грабунком. Я просто йду, в мене нема зерна неправди за собою. А якщо комусь заманеться цитувати чи перефразувати мене, то й навіть добре. “Радуйтеся й веселіться, грабіжники моєї спадщини! Скачте, мов теля на луці! Неначе жеребці іржіте!” (Ср.50:11). Насправді грабіжниками залишаються лише відверті (а вони такі завжди намагаються бути прихованими) плагіатори, які знаходять прихисток у пучині інтертекстуальності, хибно її трактуючи в інтересах власної зухвалої апології. Інтертекстуальність є річчю благородною, адже поєднує автора чи не кожного сучасного талановитого тексту із доробком попередніх і навіть майбутніх, чужинних і рідних літературних творів. Так от, сучасний літератор не зможе втекти від титулу *poeta doctus*, бо в іншому разі він опиниться за бортом інтертекстуальності<sup>11</sup>.

Тут яскраво виражений постмодерний підхід. Адже саме *постмодерністська інтертекстуальність* дає ту свободу, усвідомлюючи яку, можна свою тимчасову проміжну візію вважати (теж, зрозуміло, тимчасово) ледь не істиною в останній інстанції. Принаймні, тут і зараз витворюється така ілюзія; а ілюзія, як відомо, є солодкою химерою. Зрештою (хоч від цього і крутиться в голові, наче від неможливості осягнути філологічним розумом безмежність Всесвіту), інтертекстуальність може стосуватися й майбутнього, тобто тих думок, текстів, цитат і книжок, які ще начебто не існують реально, але вже є передбачені, передчуті й невидимо вплетені у тканину тексту актуального, наявного, сформованого під конкретними палітурками. У тому ж таки постмодерному сенсі дослідження може компонуватися як *пастись* із власних роздумів і спостережень, цитат і переповідань, фактографії та поетичних ілюстрацій. Теж можна її назвати й *суцільною цитатою*, адже так чи інакш кожен текст є наче тканиною, зітканою з цитат давніх і новочасних, чужих і власних.

Євген Маланюк народився 2 лютого 1897 року в селі Архангород на Херсонщині. Автор поетичних збірок “Стилет і стилос” (1925), “Гербарій” (1926), “Земля й залізо” (1930), “Земна Мадонна” (1934), “Перстень Полікрата” (1939), “Влада” (1951), “Поезії в одному томі” (1954, з додатком нової збірки “Проща”), “Остання весна” (1959), “Серпень” (1964), поеми “П’ята симфонія” (1954). Підготована за життя збірка “Перстень і посох” вийшла посмертно (1972). Помер 16 лютого 1968 року в Нью-Йорку (США). Євген Маланюк написав чимало віршів, у яких заторкуються питання мистецтва поетичного. Їхній комплект у моєму виборі виглядає таким чином (із дещо зміщеною хронологією, зате зі збереженням авторського розміщення в поетичних збірках). Диптих “Сучасники”: I. (із присвятою *Максимові Рильському*) “Ще молитесь, далекий брате...” (Січень 1923. *По прочитанні “Синьої далечини”*); II. (із присвятою *Павлові Тичині*) “На межі двох епох, староруського золота повен...” (Листопад. 1924). “Безкровна Муза – нежива...” (1925). “L’art poétique” (5.VI.24). “Муза” (1922). “Творчість” (1923). “Напис на книзі віршів” (4.1.25). “Ars poetica” (тетраптих, присвячений *Юліанові Тувімові*): I. “Все починається від рими...”; II. “...Березіль. Хмари мчаться отарою турів...”; III. “Завше скупчений, завше похмурий...”; IV. “А ти старозавітним жаром...” (1930). “Година поезії” (1933). “Істотне” (10.1.1962). Вже в першій поетовій збірці “Стилеті стилос” (1925) є диптих і два окремі вірші, у другій збірці “Гербарій” (1926) є два вірші, у третій “Земля й залізо” (1930) є один, тетраптих “Ars poetica” надруковано у збірці “Остання весна” (1959), ще два вірші – в останній прижиттєвій збірці “Серпень” (1964)<sup>12</sup>.

Юліан Тувім народився 13 вересня 1894 року в Лодзі. Основні його поетичні збірки: “Czyhanie na Boga” (1918), “Sokrates tańczący” (1920), “Siódma jesień” (1921),

<sup>11</sup> *Лучук І.* Сумніви сорокалітнього / НАН України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка, Львів. від-ня. Тернопіль, 2008. С.198–200.

<sup>12</sup> *Маланюк Є.* Поезії / Упоряд. Т. Салига. Львів, 1992. С.46–47, 65, 72, 100, 114, 130, 494–495, 543, 545.

“Wierszy tom czwarty”(1923), “Słowa we krwi” (1926), “Rzecz czarnolesska”(1929), “Biblia cygańska i inne wiersze” (1932), “Treść gorejąca” (1936). В інших збірках поета передруковувалися твори зі щойно згаданих видань. Помер 27 грудня 1953 року в Закопаному, похований у Варшаві. Погляньмо на комплект аналогічних віршів про мистецтво поетичне у доробку Юліана Тувіма. Багато вже в першій збірці “Czyhanie na Boga”: “Teofania”, “Jak wiersz powstaje”, октактих (із восьми віршів) “Poezja”, і далі “Słowa”, “Do generałów”, “Muza, czyli kilka słów za ledwie”<sup>13</sup>, “O poecie”, “Jeszcze o poecie”, “Praca”, “Kamienie raczej rąbać”, “Wiersz z głuchym końcem”, “Muza”, “Jak powstał ten wiersz”<sup>14</sup>.

Ще до переїзду у Варшаву Маланюк контактував з Тувімом. Про це писала, зокрема, Елліна Циховська в дисертації “Поезія Євгена Маланюка в контексті українсько-польських літературних зв’язків”(2005): “Є.Маланюк цінував дружбу з Ю.Тувімом, вони разом брали участь в ауратичних культурно-мистецьких акціях, обмінювалися думками, сперечалися, перекладали, ділили родинні клопоти й переживання. У Музеї літератури ім. А.Мішкевича у Варшаві зберігається новорічне вітання Є. Маланюка з Каліша від 1.1.1923 р.: “Прекрасного Юліуша Цезаря Поезії Польської від імені Української Поезії Еміграції”<sup>15</sup>. А коли Маланюк жив у Варшаві, вони часто зустрічалися. Про це є багато свідчень, хоча б таке. На звороті свого присвяченого Тувімові тетраптиху “Ars poetica” Маланюк написав: “Drogi! To ci wspomnieniem o naszych krótkich spotkaniach. E.Małaniuk. 12.III.1930 Warszawa”<sup>16</sup>.

Спільним, хоча й різночасовим, було у долях поетів і вигнання, зокрема перебування у Нью-Йорку. Тувім у Нью-Йорку жив від 1942 року до травня 1946 року, а Маланюк у Нью-Йорку жив від червня 1949 року і до останніх днів. Та все ж найбільше спільно-

го в обох поетів у їхньому ставленні до поезії, вираженому в ліричній формі. Як писала Е.Циховська, маючи на увазі конкретні вірші Маланюка: “Вірш “L’art poétique” (в інших виданнях – “Ars Poetica”); цикл “Ars Poetica”, як і вірші Ю. Тувіма (“Do generałów”, “Kamienie raczej rąbać”, “Wiersz z głuchym końcem” та ін.), належать до так званої сформульованої поетики”<sup>17</sup>. Тобто поетики, сформульованої в поетичній формі. Покажемо у цьому плані буде порівняння деяких зразків зі згаданих комплектів. Виберімо одну модель інтертекстуального діалогу. Погляньмо наразі – як обидва поети у своїх віршах трактують нюанси, пов’язані з Музою.

Кожен із поетів по-своєму ставиться до Музи, нюансуючи власні візії. У Маланюка ставлення до Музи досить патетичне. Його вірш “Муза” починається строфою: “Не покидай на роздоріжжю / Ти, – кормча зоре пізніх літ, – / Ось тьму ворожу знову ріжу, / Лишаючи кривавий слід”, а закінчується такою строфою: “Невже ж полишиш і розтанеш / В розсвітнім вітрі, як мара, / В плащі досвітнього туману, – / Душі зрадливая сестра?”<sup>18</sup>. Натомість у Тувіма ставлення грайливіше, хоча б у вірші “Muza”, що по-

<sup>13</sup> *Tuwim J. Wiersze zebrane / Opracowała A. Kowalczykowa. T. I. Warszawa, 1971. S. 7, 80, 105–112, 284, 287–288, 320.*

<sup>14</sup> *Tuwim J. Wiersze zebrane / Opracowała A. Kowalczykowa. T. II. Warszawa, 1971. S. 27–28, 29, 30, 47, 115, 132, 260.*

<sup>15</sup> *Циховська Е.Д. Поезія Євгена Маланюка в контексті українсько-польських літературних зв’язків: дис. канд. філол. наук.: спец. 10.01.05 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. К., 2005. С. 23.*

<sup>16</sup> *Serednicki A. Jewhen Małaniuk a pisarze polscy // Serednicki A. Szkice polsko-ukraińskie. Warszawa, 1994. S.60.*

<sup>17</sup> *Циховська Е.Д. Поезія Євгена Маланюка в контексті українсько-польських літературних зв’язків... С.60.*

<sup>18</sup> *Маланюк Є. Поезії. С.100.*

чинається строфою: “Aptekarzowa w papilotach, / Różowa, duża, z zadartym nosem, / Od rana śpiewa wysokim głosem / Romans “Moja tęsknota”<sup>19</sup>, а закінчується такою строфою: “– Żółknący mężu, czapło apteczna, / Nosem dziobiąca recept łacine! / Nad niebiosami twego miasteczka / Za pulchną Mużą, śpiewając, płynę”<sup>19</sup>. Тут не випадково вибрано першу й останню строфи, які обрамлюють відповідні вірші з однозначно вираженими назвами. Для Маланюка Муза – “душі зрадлива сестра”, а для Тувіма – “aptekarzowa w papilotach”. Маланюкова Муза, названа тут також “кормчою зорею пізніх літ”, наче перегукується з Тувімовою Музою з вірша “Muza, czyli kilka słów za ledwie”: “W bżowe nose, pod gwiazdami, / Zapłakani, przy fontannie, / Przypomnijmy słowikami / O nas dawnych miłej Pannie!”<sup>20</sup>. Поети в пізні літа нагадують про себе давніх Музи, “милий панні”, але призабутий: “Miła Panna, słowu miła, / Miła słowom, miłowana, / Та, со śpiewu nam słowiła, / Muza jasna, zapomniana”<sup>21</sup>. Тут виникає алюзія з рядками з Маланюкового вірша “L’art poétique”: “Не жар ліричних малярій, / Не платонічні очі Музи, – / Скінчився вік ваш, кустарі, / Під рокоти космічних музик!”<sup>22</sup>. У Музи хоч і “платонічні очі”, проте вона допомагає поетові у важкій праці, як у Маланюковому вірші “Творчість”: “Все жну жита, необоримий, / Від поту праці вже сліпий, / І Муза перевеслом рими / Ось в’яже строф моїх снопи”<sup>23</sup>.

І таким чином Євген Маланюк і Юліан Тувім входили в інтертекстуальний діалог, який триває й далі, але вже в літературознавчому славістичному дискурсі.

Відомо тільки про два переклади Тувіма з української поезії, що увійшли до його другої книги четвертого тому його творів у семи томах<sup>24</sup>. Юліан Тувім переклав вірш Євгена Маланюка “Варшава” (ще тільки вірш “Шопен” Максима Рильського). Ось цей переклад:

#### WARSZAWA

*Wpatrujesz się chmurnie, spiżowo,  
Ponad piętra i ludzi, i twarze,  
Grzmi pod tobą, dygocąc miarowo,  
Stolica w burzliwym rozgwarze.*

*W dali mewy wiślane krzyczą,  
Fala brzegi piaszczyste liże,  
Czarne miasto twoje, Mickiewiczu,  
Eurazyjskim jest dla mnie Paryżem.*

*Szumią glucho preludia jesieni,  
Dyryguje. Chopin Listopadem,  
Ludzie tutaj – tacy spóźnieni,  
Władza tutaj – z legendarnym czadem.*

*W mgłach Wyspiańskich Belweder,  
owiany Petersburskim tumanem mrocznym.  
W sennych oknach – czy to płomień, czy plamy?  
Szare widmo – uroczyste czy uroczone?*

<sup>19</sup> Tuwim J. Wiersze zebrane. T. II. S.132.

<sup>20</sup> Tuwim J. Wiersze zebrane. T. I. S.321.

<sup>21</sup> Там само. S.320.

<sup>22</sup> Маланюк Є. Поезії... С.72.

<sup>23</sup> Там само. С.114.

<sup>24</sup> Tuwim J. Przekłady poetyckie // Tuwim J. Dzieła: W 7 t. Warszawa, 1959. T. IV/2. S.551–552, 549–550.

*I kiedy gałęzie zaskrzypią,  
I wschód wionie ziębiącym nordem,  
Wicher liśćmi Aleje zasypie,  
Bruk wyściele mongolskim hordom.*

*Leci, leci ordzewa liściasta,  
Tatarskimi się kładzie kilimami.  
Pilnuj, pilnuj swojego miasta,  
Wartowniku spiżowy, Adamie!*<sup>25</sup>

Властиво, це була четверта частина пентаптиху Євгена Маланюка “Міста, де ми-нали дні” з присвятою “Біля пам’ятника Міцкевичу”, і саме її переклав і опублікував Юліан Тувім 12 березня 1933 року в тижневику “Wiadomości literackie” (1933. № 12 (483). S. 1) під назвою “Warszawa”. За свідченням Елліни Циховської, “у варшавському Музеї літератури зберігається закінчення автографа цієї поезії, переданого в 1932 р. Тувімові”<sup>26</sup>. Ця публікація викликала досить негативну реакцію в Галичині, на яку зреагував Маланюк, зокрема, в листі до Є.-Ю. Пеленського від 5 травня 1933 р.: “Ідіоти й то ідіоти підлі – з “Дзвонів” надрукували яскраво-провокаційну й безмежно-тупу, ботокудсько-глулу замітку “Гимн на честь Варшави” – “пера Є. М.”. Передовсім пера Тувіма, а по-друге – де ж цей “гимн”? Та ж патріот польський може лишень образитися на такий “гимн”. А потім – що ж? Вони мені будуть казати вибирати теми, або вказувати перекладачеві, що саме має з мене перекладати?! <...> Звичайно, мені було не зовсім приємно, що саме цей вірш переклав і видрукував Тувім, але я про це взнав post factum...”<sup>27</sup>. Зрештою, сам Маланюк пояснив появу цієї публікації в листі до Дмитра Донцова від 24 березня 1933 р.: “...якось пив чай у Тувіма і – під час взаємних літ[ературних] “справозданій” – відчитав йому той вірш. Він захопився і одразу почав перекладати. А за тиждень телефонує, що він послав до “W. L.”...”<sup>28</sup>.

При цій нагоді варто залучити до активнішого наукового славістичного обігу і дру-гий із відомих перекладів Ю. Тувіма з української, тобто переклад вірша М.Рильського “Шопен”:

#### SZOPEN

*Szopena walc... I któż go nie grał kiedyś?  
Któż go nie słuchał? I na czyich ustach  
Nie zjawil się półuśmiech pobłażliwy,  
I w czyich oczach nie zabłysła iskra  
Półzakochania a półmelancholii  
Przy dźwiękach tych kapryśnych i zalotnych,  
Smutnych jak zmrok złotego dnia, a żądnych  
Jak pocałunek niedocalowany?*

*Szopena walc, niedbale przebrzdąkany  
Na fortepianie aż tak rozstrojonym,*

<sup>25</sup> Tuwim J. Przekłady poetyckie // Tuwim J. Dzieła: W 7 t. Warszawa, 1959. T. IV/2. S. 551–552.

<sup>26</sup> Циховська Е.Д. Поезія Євгена Маланюка в контексті українсько-польських літературних зв’язків... С.130.

<sup>27</sup> Куценко Л. Ще раз про “тріхопадіння» Є.Маланюка // Куценко Л. Князь духу: Статті про життя і творчість Євгена Маланюка. Кіровоград, 2003. С. 34 (із деякими відхиленнями від автографа); Маланюк Є. Повернення: Поезія. Літературознавство. Публіцистика. Щоденники. Листи / Упорядкув., передм. Т. Салиги. Львів, 2005. С. 479 (автентично за автографом).

<sup>28</sup> Лисенко Н. Публікації Євгена Маланюка в польській пресі в 30-х роках XX століття // Українсько-польські літературні контексти. Київські полоністичні студії. Київ, 2003. Т. IV. С. 362.

*Że w dysharmoniach "sięgnął ideału",  
O, jaką dal otworzył mi srebrzystą  
Ten walc Szopena w czas wieczornych tęsknot,  
Gdy rozczulone serce pragnie jeno  
Barw pastelowych i falistych linii,  
A żądzę, moc, marzenia i porywy  
Ukrywa tak, jak ziemia w głębi kryje  
Wiosennej trawy nieprzebrane pędy...*

*W śnieg, w ośnieżone siwe niewiadome,  
Wzorzyste jadał malowane sanie,  
A w nich, jak słońce, spod rzęs błysnął nagle  
Figlarny – może smutny? – kto odgadnie?  
Gorący – może chłodny? – kto odpowie?  
Ostatni może, może pierwszy uśmiech...  
To szczęście! Szczęście! – Wyciągnąłem ręce,  
Spod zmarzłych kopyt biją grudy śniegu,  
Z drogi się stado wron zerwało (z wraskiem)  
I pustka rozpostarła się wokóło.*

*Hej, siodłać konia! W pogoń! Prędzaj! Prędzaj!  
To szczęście! Szczęście! Grzywy uczepiony,  
Ostrogi wbilem w ciepłe końskie boki  
I znów tę samą widzę twarz, co z futra  
Ledwo wygląda... Co się ze mną dzieje?  
Wpatruję się i nie wiem – czy w tych oczach?  
Radości słodkie czy? – kto mi odpowie?  
Czy gorzkie smutku czy? – któż to odgadnie?*

*Zapala wieczór okna nieznajome,  
A ciemna chmura luną się rumieni,  
A w ciemnym lesie przebyskują ognie,  
A wiatr gałęzie zgina i zawodzi  
W mych uszach... Tak! To szczęście! I to miłość!  
I beznadziejność! – Panie Fryderyku,  
Wiem, że w tym walcu nie ma wichru, śniegu  
Ni sań pędzących, ni rączego konia,  
Wiem, że to wszystko domysł mój, fantazja...  
Lecz – czy madame George Sand, czy twoja Polska,  
Kochanki dwie, okrutne jednakowo,  
Przywiozły tobie tę zawieję dźwięków,  
To i cóż z tego?.. Dość, że pokochałem  
Swoją piękny sen, a za ten sen – i Ciebie,  
Kapryśny, chuderlawy muzykancie...<sup>29</sup>*

У поезієзнавстві використовуються елементи різних методологічних підходів, різних методів, залежно від того, чого вимагає розглядуваний матеріал. Це, зокрема, плекання задекларованої раніше інтертекстуальності. Якби раптом існував *декалог постмодерного інтертекстуала* (можливо, десь такий існує), то одна з його заповідей могла б звучати приблизно так: "Все добре сказане – моє, – писав Сенека; Петрарка ж писав, що всі сказані ним слова – не його"<sup>30</sup>. За великим рахунком, постмодерний інтертекстуал нічого не привласнює, він автоматично є власником усього, що йому лягає на думку, під перо, на клавіатуру. Наріжним каменем у поезієзнавстві є

<sup>29</sup> *Tuwim J.* Przekłady poetyckie. S. 549–550.

<sup>30</sup> *Лучук І.* Від Угариту до вагантів // *Всесвіт.* 2008. № 9/10. С. 167.

*коментар* (або ж *фрагментарний коментар*), він є не лише поясненням текстів, тлумаченням творів, він є заодно й *нотатками на певну тему*, і розпливчасто глобалізовану, й відносно чітко конкретизовану. Можна висловити сміливе припущення (яке схожим чином, либонь, ословлювалося вже стократно чи тисячократно), що літературознавство від найдавніших своїх глибин і в найширших своїх просторах було і є власне *коментарем до коментарю*, а поезієзнавство й поготів. Визначаючи місце літературознавства в лоні наук і вказуючи на його гуманітарне оточення, Едвард Касперський має переконання, що “гуманітарні науки, на відміну від апріорних та емпіричних, спираються головним чином, але не виключно, на розуміння та інтерпретацію чужих висловлювань. Їхньою безпосередньою, елементарною реальністю є текст, а основним, незамінним способом його пізнання є читання тексту”<sup>31</sup>. І важко з цим не погодитися.

**ARS POETICA: MALANIUK – TUWIM**  
**(intertextual dialogue)**

**Ivan LUCHUK**

*T. G. Shevchenko Institute of Literature of NAN of Ukraine  
4, Grushevskiy Str., Kyiv, 01001, e-mail: [iluchuk@gmail.com](mailto:iluchuk@gmail.com)  
Lviv department*

At the article in the discourse of poetry science is about poetic works of Yevhen Malaniuk and Julian Tuwim, which the question of the poetic art is considered. The model of analysis the intertextual dialogue both poets is created.

*Key words:* poetic art, Yevhen Malaniuk, Julian Tuwim, intertext, dialogue.

---

<sup>31</sup> Література. Теорія. Методологія / Упорядкув. і наук. ред. Д.Уліцької; пер. з пол. С.Яковенка. К., 2006. С.31.



**ARS POETICA: МАЛАНЮК – ТУВИМ**  
**(интертекстуальный диалог)**

**Иван ЛУЧУК**

*Институт литературы им. Т. Г. Шевченко НАН Украины  
ул. Грушевского, 4, Киев, 01001, e-mail: [iluchuk@gmail.com](mailto:iluchuk@gmail.com)  
Львовское отделение*

В статье в поэтико-критическом дискурсе речь идет о поэтических произведениях Евгения Маланюка и Юлиана Тувима, в которых рассмотрен вопрос искусства поэтического. Создана модель анализа интертекстуального диалога обоих поэтов.

*Ключевые слова:* искусство поэтическое, Евгений Маланюк, Юлиан Тувим, интертекст, диалог.

Стаття надійшла до редколегії 07.10.2010  
Прийнята до друку 29.12.2010